

freqüent en Llull i en la Cròn. de Jaume I: «havia dos escuders en dues cledes que miraven la vila, e dixeren: a armes, a armes, que veus aquí los sarrains ---» (221), «era bon cavalier d'armes ---» (14); no cal dir que fe(y)ts d'armes es troba freqüentíssimament (títol de la Cròn. de Jaume I; pròleg de la Cròn. de Desclot). «La sala d'armes: armamentarium; totes armes de un cavalier: panoplia», OPou, *ThPu.*, 1575, 170. «Cavallum cum suas armas» i frases anàlogues mig en llatí, des de 981 (Bast-Bass., 156).

Inútil continuar, si no és alludint de pressa al fet que la fraseologia popular tradicional fou sempre riquíssima, sovint fins encarnada en belles formes estereotipades, com ho devien ser els versos que una vegada cita Plaerdemavida: «Bona dona, bona, enganada anau! / En lo temps de guerra s'hi requiren armes, / que no hi cal ballestes en lo temps de pau» (*Tirant, pri.*; erradament, *Ri.*, 442.10-12, cf. *LleuresC*, 377) (cf. la frase proverbial mall. i men. «en temps de pau fan armes» (*AlcM*, a).

DERIV.: *Armer* [c. 1390, Aversó, 1477.21; 1460: «com bon armer / trempa l'acer ---», *Spill*, v. 14409; llavors circulava també una forma manllevada del fr. *armurier*: «de present tramés a Milà per armurers e féu fer arneses per a Curial e per al cavalier», *Curial*, *NCL* i, 51,¹ que aviat s'antiquà: «*armer*: armamentarius, faber armorum», OPou, *ThPu.*, 161]. *Armós* 'apte per a les armes', *VidesR* [fº 166v, i veg. el gloss. de l'ed.]. *Armejar*, *armeig* [en gran part en aquests dos mots, si no en tot, es tracta de malentesos d'*ormeig*, *ormejar*, per part d'escriptors amb escassa formació lingüística, com Guimerà].

Armar [des de la Crònica de Muntaner; i, sobretot el part. *armat*, Llull; Jaume I, *Crònica*, 32, «hòmens armats»; sentits especials com 'carregar i preparar per al tir un arma de foc': «preparar o armar: praeparare», OPou, *ThPu.*, 172; «comensar, arrear, preparar, compondre per primera vegada» men., Ferrer Guinart, *Rond.*, 212]; *armada* ['esquadra, marina de guerra', freqüent des del S. XIII, *Consolat*, Muntaner, *Tirant*, etc.; «aedificare naves; fer armada: parare, aedificare classem --- lo capitè de la armada: nauarchus», OPou, *ThPu.*, 73, 71];² eiv. «armada: aparejo para pescar con caña, llamado piola o rainal», PzCabrero. *Armadis*; *armador* [*Consolat*]; *armadora*; *armadura* [doc. de 1278; Llull; etc.]; *armament* [Jaume I, «ni les naus --- ni l'armament que iria en eles», *Cròn.*, 89; *Consolat*]; *armamenta*. *Armatge*. Manllevats del castellà: *armadillo* (DFa.); *armassó*.

Armari, que havia començat per significar 'clos de paret on es tenen a mà les armes' i tot seguit amplià el sentit i fins ja des del S. XIII es troba aplicat més sovint a d'altres objectes de metall: «en l'armari, moltes copes d'argent», Llull (*Blanq. NCL* II, 81.13, i tot seguit, a d'altres menes d'atuells domèstics (acc. encara molt afavorida en les comarques muntanyenques;³ a d'altres coses metàl·liques;⁴ finalment als aliments guardats en la vaixel·la, i a tots aliments, roba, etc.: «*armaris de confitures* --- rabost --- *armari*: armarium ---», OPou, *ThPu.*, p. 196; tenen molta ex-

tensió dialectal les formes dissimilades *almari* —espt. valenciana (MGadea, *T. del Xè* I, 49; Carré *Is Almaris a Castalla*, etc.), i ja 1614, *AlcM*—; *æmári* —molt propagada per les comarques del Princ., etc.—, i *aimari* (cf. *aibre* < *arbre*), espt. pall. i ross. (*AlcM*). No hom de confondre amb aquest mot un *Armari* que es troba en la toponímia i que deu estar per *ermari* 'extensió de terra erma'.⁵ En francès no decaigué tan de pressa l'aplicació del mot al lloc de guardar les armes, dit encara sovint *armoire* a l'Edat Mitjana, d'on després 'armes, blasons, d'un noble', i d'ací *armoirie*, amb els derivats cultistes com *armorial*, que de França es propagà internacionalment i també s'ha usat entre nosaltres. D'*armari*: *armariada*; *armariat* (veg. supra a. 1585); *armariatge*; *armarier*; *armariet*, -eta; *armarió*, *armariot*, *armariüm*. *Armarill* (*AlcM*) no ve d'ací sinó variant fon. d'*esmeri*(l).

Desarmar [1310; Muntaner; «aquell nit lo rey --- no consentí que negun se *desarmàs*», *Tirant*, Ag. I, 67] i *desarmat* [Jaume I]; *desarmament*; *desarmable*; *desarmador*. *Rearmar*; *rearmament*; *rearmada*. Llatinisme: *inermè*, del ll. *inèrme*, derivat privatiu, amb degradació vocàlica de la *ü* en passar a interna, regular en fonètica llatina; *inermítat*.

CPT.: *Armatost* cat. ant. 'aparell amb què s'armaven antigament les ballestes', format amb *tost* 'aviat, prest' perquè facilitava l'acte d'armar la ballesta llesatament [1546, i en grafia imperfecta *armatoç* en dos docs. de c. 1460], d'on va passar al cast. *armatoste* [1495], veg. DCEC I, 268b33-54 i b6-17; havent-se antiquat del tot en català, i mantenint-se en el llenguatge de l'armeria nobiliària castellana, hi prengué el sentit d'«estri antiquat que fa nosa» i amb aquest sentit retornà al cat. amb pron. provincial de la forma castellana com -*tóst* [així ja c. 1800 en un noble com el B. de Maldà: «aquell *armatoste*» referint-se a una menyspreable tartana, *Collegi B. Vida*, p. 187].

Alarma [1555, *AlcM*: «--- lo trompeter; sonar al arma: canere classicum», 1575, OPou, *ThPu.*, p. 174]; és contracció d'aquesta frase, que a la primeria només s'aplicava a l'acte de cridar a les armes els soldats en previsió d'un atac; formació que es descabdellà simultàniament en cast. *alarma* [1548], fr. *allarme*, it. *allarme*; des d'ací es formà el derivat *alarmar* [escr. Renaix.], que sembla haver sorgit primerament en l'it. *allarmare* i el part. *allarmante*,⁶ i des d'allà, segurament per conducte francès es transmeté a les llengües d'Espanya: *alarmable*; *alarmada*, *alarmadis*, *alarmadissa*, *alarmador*, *alarmant*; *alarmament*; *alarmista*, *alarmisme*, *alarmístic*.

Compostos erudits: *Armistici* [1803, Bely.; Lab.], pres del ll. modern dels diplomàtics *armistitium* (per conducte del fr. *armistice*, que ja es troba el 1688), mot format amb el ll. *stare* 'estar quiet' segons el model de *justitium* 'suspensió dels tribunals', *solstitium* 'solstici' i anàlegs, veg. O. Bloch, *ZRPb* LIII, 26-32. *Armíger*; *armífer*; *armpotent*.

¹ Però no sembla possible que un *armusser* que *AlcM* cita en docs. de 1462 i 1565 tingui gran cosa a veure amb *arma*: el context i les normes for-